

בני קרוב

ימווד החסידות ובדרכי החסידות

בדמיון חיי

15 שנה לטבח הנורא בבית חב"ד במומביי • סיפורם מעורר
 ההשתאות של השלוחים הרב גבריאל ורבקה הולצברג הי"ד •
 מסכת התקומה של המקום שהפך למגדלור לזכרם ובהשראתם,
 בניצוחו של שליח הרבי יבלחט"א הרב ישראל קוזלובסקי ורעייתו
 • בעיצומם של ימי האבל וההתמודדות עם המלחמה ומוראותיה -
 מפעל של זיכרון ותעצומות נפש

מקדש עמו ישראל
 התוועדות עם השליח
 הרב שבת סלבטיצקי

בין אמונה לבין בחירה
 הגה"ח הרב מענדל
 וועכטער שליט"א

פתיחה לבבא קמא
 ביאורי חסידות
 ללומדי הדף היומי

ואתה מושיב בבל

האם ישנה השגחה פרטית גם על אירועים שנעשים בידי אדם? | ומה למד הרב חזקוני ז"ל מהיתושים? | על היחס הנכון בין השתדלות מלאה לביטחון מוחלט בה' יתברך

שנו בלכול מחשבת-אמוני המצוי בקרב רבים וטובים. זהו בלכול שלאחרונה מתעצם שבעתיים, לנוכח האירועים המצערים שחווינו. כאשר עובר על האדם מאורע לא טוב, ובוודאי מאורע שהוא בגדר קטסטרופה, האמונה הפשוטה עלולה להתערער מעט חלילה.

כאשר מדובר באסון טבע, שיד אדם לא מעורבת בו, קל יותר לאדם לקבל, להבין ולהאמין שכל מה שקורה נעשה על פי ההשגחה העליונה. ברור לכל שלא תיתכן סיבה אחרת למתרחש, מלבד העובדה שכך נגזר מלמעלה. זהו רצון הקב"ה, ומשום שנסתרות דרכי ה' קל יותר לקבל את כל הבא עלינו באמונה תמימה ופשוטה.

לעומת זאת, כאשר מדובר באירוע שהתחולל על ידי בני אדם ישנו בלכול גדול. בימים אלו, למשל, נשמעות שוב ושוב טענות והאשמות: "הופקרנו!", "כיצד ייתכן שאנשי הצבא והמודיעין לא הבחינו במזימה השפלה של שונאי ישראל? הם הרי תכננו זאת במשך זמן רב!", "פלוגי ופלוני אשמים!" ועוד טענות כיוצא באלה, שהמכנה המשותף שלהן הוא - תליית האירועים המתרחשים בידיים של בני אנוש.

יש כאן קושי גדול, לכאורה, מכיוון שכיהודים אנחנו מאמינים שהכל בהשגחה פרטית מוחלטת מן השמים, אבל כאן מדובר בפעולות של בני אדם, בעלי בחירה. במצב כזה, יותר קשה להבין בדעת, ובוודאי לחוש בלב, שכל מה שקורה הוא מן שמיא. הרי מדובר בבני אדם, המרגישים וחושבים, בעלי כוחות, רצונות ויכולות בחירה משלהם! לעיתים נראה כאילו יכולים הם כביכול, חס ושלום, לשבש את ההשגחה ולהצליח לעשות מעשים נוראים כאוות נפשם...

כמובן, מחשבות כאלה גורמות לתחושה של חרדה וחוסר אונים, כאילו ישנם מצבים בהם איננו מוגנים חלילה על ידי הקב"ה בכל מאת האחוזים.

לא יעזבנו ה' בידם. כמו שאמר הכתוב: 'ה' לא יעזבנו בידו, ולא ירשיענו בהשפטו'. ועוד, שלא ייתן ה' השופטים הצדיקים העומדים לפניו לשפוך דם נקי, 'כי המשפט לאלוקים הוא', ו'בקרוב אלוקים ישפוט'."

כלומר, אם קרה כך, למרות שעל פי מחשבות בני אדם זו הייתה טעות, הרי שלאחר מעשה אנחנו יודעים שהכל בהשגחה פרטית. כל שכן בבית הדין, שעליו נאמר: "אלוקים ניצב בעדת א-ל", שכל מה שקורה על פיו הוא בכוונה תחילה מן השמים.

כן הוא גם בפסוק מפורש בישיעהו (י, ה) "הוי אשור שקט אפי", ופירש רש"י שם: "כי עשיתי את אשור שבט אפי, לרדות בו את עמי". אין אף אדם ואומה בעלי בחירה שיכולים לעשות דבר מבלעדי רשותו של הקב"ה. וכמובן, גם לשונאי ישראל אין שום אפשרות לגעת ביהודי ללא רצון ה'.

כך גם מצינו בקהלת רבה (י, יא), "אם ישף הַנְּחֹשׁ פְּלוֹא לְחֹשׁ" - "אמר ר' אבא בר כהנא: לעולם אין הנחש נושך, אלא אם כן נלחש לו מלעיל. ואין הארי טורף, אלא אם כן נלחש לו מלמעלה. ואין המלכות מתגרה בבני אדם, אלא אם כן נלחש לה מלעיל."

פעולה בדרך הטבע

עם זאת, כמובן, האמונה בהשגחה אינה סותרת את החיוב לעקור מהשורש את רשעי אומות העולם. הקב"ה ברא את העולם כך שיתנהל על פי סדר הטבע, ובעולם הזה - הבא להורגך השכם להורגו". אסור ליהודי לומר, שאם מן השמים לא נגזר עליו למות, אז הקם להורגו לא יצליח לעשות לו כלום, אלא עליו להשכים ולהרוג את הרשע שבא כנגדו.

שמעתי פעם ממזכירו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, הרב חזקוני ע"ה, שאם בא יתוש ליהודי ועוקץ אותו באפו, וזה לא מפריחו מעל פניו כי הכל מן השמים - הריהו אדם שוטה. נכון, אם היתוש היה מגיע למקום שבו אי אפשר לגרשו, אז העקיצה אכן מן השמים. אבל אם יש לאל ידך לעשות, אל תאמר שמן השמים רוצים שהוא יעוקץ אותך; אדרבה, יכול להיות שמשמים רוצים שהוא יעלה עליך ואתה תסלקו מפניך...

מכל מקום, זו טעות חמורה להסתכל על המאורעות, גם אלה שנעשו בידי אדם, כמקרה בעלמא. על פי הרמב"ם (הלכות תעניות פ"א ה"ג), זהו ממש איסור הלכתי, ואף מידה אכזרית הגורמת שיבואו עוד צרות היל"ת:

עלינו לברר כראוי, אפוא, עד כמה באמת השגחתו של הקב"ה נוכחת ומשפיעה גם על מעשים של בעלי בחירה?

הכל בידי שמים

ראשית, במצבים כגון אלו, צריך לדעת שיש כאן שני צדדים. הצד הראשון הוא, הדברים שבכוחנו לעשות ולפעול כדי לתקן את הבעיות והקלקולים שלפנינו. ברור ופשוט שחובה עלינו לעשות כל שביכולתנו כדי לתקן עולם במלכות ש-ד', ולא לפטור את עצמנו מהשתדלות בגלל האמונה בהשגחה האלוקית. בנידון דידן למשל, בימינו אנו - ברור לגמרי שצריך להעמיד חיילים שישמרו ויגנו בכל כוחם ויכולותיהם על עם ישראל. ברור שהמעשים שנעשו מהווים פשיעה חמורה, וכל פושע יצטרך לתת את הדין על כך. ככל דיני פשיעה ונוקים שאדם עושה לחברו, ועל פי דין תורה הוא מתחייב בתשלומים, כך גם כלפי עם ישראל כולו. יש מצווה למנוע את האסונות שאויבינו מבקשים להביא עלינו, בכל האמצעים האפשריים, ולבוא איתם בדין וחשבון על מעשיהם הרעים. הצד השני של העניין שייך לדברים שכבר התרחשו, וכעת אין בכוחנו לשנות אותם. לאחר מעשה, עלינו לדעת ולהשיב אל לבבנו - שהכל מן השמים! אפילו יהודי שיצא חייב מבית הדין ולא קיבל בחזרה את כספו שהוא סבור שמגיע לו, אל לו לכעוס על הדיין וכדומה. שכן, לאחר שהשתדל ועשה מה שיכול לעשות, עליו לדעת ולזכור כי "מאת ה' הייתה זאת".

ניתן לראות זאת בדברי הרמב"ן על התורה (דברים יט, יט), בדין עדים זוממין. כידוע, כל עוד לא התבצע הדין בנידון והוזמו העדים, יש לקיים בהם את הדין "ועשיתם לו כאשר זמם" ולהעניש אותם כפי העונש שרצו הם להביא על הנידון. לעומת זאת, במקרה שכבר נהרג הנידון בבית הדין ורק לאחר מכן הוזמו העדים, הם אינם נהרגים. מה הטעם לדין הזה? מסביר הרמב"ן: "אבל אם נהרג ראובן, נחשוב שהיה אמת כל אשר העידו עליו הראשונים. כי הוא בעונו מת, ואילו היה צדיק,

"אבל אם לא יזעקו ולא יריעו ולא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריה, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות. הוא שכתוב בתורה: 'והלכתם עמי בקרי', והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי'. כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהיא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי". ואכן, חשוב מאוד לזכור שיש בכוח התשובה לשנות את המצב! כך הלא מפורש בדברי הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג ה"ד): "לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב... עשה מצוה אחת, הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה". לעולם איננו יודעים כמה זכות אחת של יהודי יכולה להכריע. בזכות מצווה ומעשה טוב של יהודי, החיילים שלנו מנצחים!

אין גבול להשגחה

ישנה מחלוקת בראשונים בעניין ההשגחה הפרטית. יש אומרים, שההשגחה הפרטית חלה רק על מין המדבר, ויש אומרים שהיא חלה על כל מיני הדצ"ח. מאן דאמר שכביכול אין השגחה פרטית על הדצ"ח, מוכיח את שיטתו על ידי סברא גדולה: האם ייתכן שהקב"ה, הגדול והאין סופי, יתייחס כל כך בפירוט לדברים זוטרים כל כך כמו דומם?

אלא, שקושיא זו נכונה לכאורה גם כלפי ההשגחה הפרטית על מין המדבר. בסופו של דבר, ביחס לקב"ה שהוא אין סוף ובלתי בעל גבול, הגדול והקטן שווים! כשם שביחס לאין סוף מספרים, אין הבדל כלל בין מספר 1 למספר 1,000,000, כך גם בנידון דידן – ודאי שאין הבדל כלפי הקב"ה במרחק בינו לבין דצ"ח, או בינו לבין המדבר, ואפילו לא בינו לבין עולם האצילות! הרי כלפיו – כלפי האין סוף, כולם שווים!

אלא, שיש להסביר, לכולי עלמא, שהקב"ה איננו מוגבל בשום גבול. ודווקא משום כך הוא גם יכול להשפיל את עצמו על מנת להשגיח על הדבר הקטן ביותר. אצלו יתברך אין הגבלה מלהשגיח – בין על מין המדבר ובין על שאר מיני הדצ"ח. ההשגחה האלוקית היא פרטית ממש על כל דבר בעולם – קטן כגדול.

בתורת החסידות ישנו הסבר נוסף לעניין הזה. כל יהודי יודע כהנחה פשוטה שהקב"ה מהווה את הבריאה בכל רגע ורגע. כך אנו אומרים כל יום בתפילה: "ואתה מחיה את כולם". מהנחה זו יוצאת מסקנה ברורה, שאין שום נברא המסוגל לעשות דבר כלשהו ללא רשותו של הקב"ה! כשם שמקרה ללא חשמל ורכב בלי דלק לא יפעלו – כך האדם, ללא נשמה שהקב"ה נותן בקרבו, אינו יכול לעשות מאומה.

מכיוון ששום דבר לא יכול לזוז מבלעדו הקיום של הקב"ה המחיה אותו, אם כן ברור שבאמת אין כלל מושג של 'מקרה' בעולם. המחשבה על כך שבא משהו במקרה ויורה ומזיק היא מופרכת. הלא איך הוא חי בכלל? מי נתן לו כוח לירות? יהודי צריך לדעת ברורות: כל דבר שבעולם, מה שנראה בעינינו לטבע, זהו שקר אחד גדול. כל מה שנראה לעין, הוא לבוש חיצוני בלבד. מאחוריו מסתתרת חיות אלוקית הבאה מאת הקב"ה. אלו אמנם דברים פשוטים, אך עלינו להיות חדורים בהם – לחיות עם חשיבה כזאת, ולראות איך היא מתקיימת בפועל ממש.

הדברים הללו מפורשים בדברי אדמו"ר הזקן בתניא (אגרת הקודש סי' כה):

"והוא בהקדים מאמר רז"ל 'כל הכועס כאילו עובד עכו"ם וכו'', והטעם מוכן לידועי בינה: לפי שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה, כי אילו היה מאמין שמאת הייתה זאת לו לא היה בכעס כלל. ואף שכן אדם שהוא בעל בחירה מקללו או מכהו או מזיק ממונו ומתחייב בדיני אדם ובדיני שמים על רוע בחירתו, אף על פי כן על הניזק כבר נגזר מן השמים והרבה שלוחים למקום, ולא עוד אלא אפילו בשעה זו ממש שמכחו או מקללו מתלבש בו כח ה' ורוח פיו ית' המחייבו ומקיימו, וכמ"ש 'כי ה' אמר לו קלל'. והיכן אמר לשמע, אלא שמחשבה זו שנפלה לשמע בלבו ומחו וירדה מאת ה' ורוח פיו המחיה כל צבאם, החיה רוחו של שמעי בשעה שדיבר דברים אלו לדוד, כי אילו נסתלק רוח פיו ית' רגע אחד מרוחו של שמעי לא יכול לדבר מאומה".

בין העבר לבין העתיד

במסילת ישרים (פרק כא) מופיע בעניין הביטחון וההשתדלות ביטוי נאה וחד: "לא שההשתדלות הוא המועיל, אלא שההשתדלות מוכרח". כלומר, ההשתדלות באמת לא מועילה דבר, אלא רק כי כך הקב"ה גזר שהיא תועיל. תפיסה כזו לאשורה, היא מהעבודות הקשות שבמקדש ה' – להבין איך אדם שיש לו כשרון גדול בעסקים, למשל, והוא מצליח בהם, תלוי לגמרי בחסד ה'. העבודה היא לזכור, שזה גופא שיש לו כשרון הוא מתנה מהקב"ה.

בדרך דומה, אפשר ללמוד ממה שכתבו האחרונים על דברי הרמב"ן בפירושו עה"ת (פרשת בחוקתני). הרמב"ן כותב שם שאסור לאדם ללכת לרופא, אלא עליו לסמוך על הקב"ה שירפאהו. החיד"א כותב על כך (מחזיק ברכה יו"ד סי' שלו, בהלכות ביקור חולים), שדברי הרמב"ן הינם נכונים רק עבור יחידי סגולה, ואילו על פי ההלכה הפשוטה מי שאינו הולך לרופא הרי הוא שופך דמים.

יש כאן עניין דק ועדין: מצד אחד, חייבים לעשות מה שכן ביכולתנו לעשות. מצד שני, יחד עם ההשתדלות, צריך לדעת ולהאמין

שכל מה שנעשה לא הוא שיביא את השינוי האמיתי, אלא שכך גזר הקב"ה שהעולם יתנהל – שהרפואה תגיע משמים אחרי שהאדם יעשה את הפעולות המוטלות עליו.

בספר 'דרך אמונה' של הרבי מקאמרנא (בעיקר העשירי), הדברים הללו כתובים בבהירות:

"כל חיות הנמצאים אינו אלא מאת יתעלה, והוא מאיר בהם והוא מחיה את הכל והמהווה הכל, ואין שום דבר חוץ ממנו ולא שום נמצא מבלעדי רצונו, ולא שום נברא שיברא זולתו מכחו, בכונה ולא במקרה, ברצון ולא בחיוב. אמנם הוא מחיה את הכל, ונותן קצבה ושעור ומדה לכל נמצא... והכל חי ומתקיים ממנו, ונותן קצבה בכל רגע לרעים ולטובים".

אלו דברים פשוטים. כל מה שרואים במציאות הוא רק עטיפה חיצונית. אלא שצריך לעבוד על מנת לחוש את האמת הזאת, וכך לא לאבד את הראש ח"ו במצבים קשים.

עוד מובאת באורחות צדיקים (שער השמחה) הרחבה נוספת בנוגע לאירועים שכביכול מתרחשים בידי בעלי בחירה:

"אשר כל הטובות המגיעות אליו מאביו ומאמו ואחיו וקרוביו ורעיו, הכל מאת השם יתברך הוא, ואלו הם שלוחי המקום ברוך הוא". ובהמשך שם: "ואין שום אדם יכול להוסיף ולגרוע על מה שגזר הבורא יתעלה, ומה שגזר הקדוש ברוך הוא שיהיה לו מעט, אין אדם יכול להרבות או למעט הריבוי. ומה שגזר לאחור, אין שום אדם יכול להקדים, ולא להקדים מה שגזר לאחור, אך הכל הוא בגזרת העליון וברצונו". כדברים הללו כתבו עוד רבים וטובים – בחובת הלכות בשער הבטחון, וכן בראשית חכמה ובשלי"ה.

העולה מדברינו הוא, שאמנם יש צורך לעשות ולהשתדל בדרך הטבע. צריך לראות מה הייתה הטעות, ולתקנה. אך יחד עם זאת, חשוב לדעת ולהבדיל בין העתיד לבין העבר: מה שקרה בעבר – הכל מן השמים. העתיד – אמנם גם כן מן השמים, אך מה שבידי לעשות – עלי לעשות בלי להתרשל! כפי שיש לעבוד על מנת להתפרנס, ואסור לאדם להתחמק מהחובה לצאת לעבוד ולכלכל את בני ביתו, כך גם בכל שאר העניינים יש לעשות כל מה שניתן בדרך הטבע, וכך ברא הקב"ה את העולם וזהו רצונו וקיום מצוותו.

אנו איננו מסוגלים להבין מדוע קורים דברים כאלה כפי שראינו בימים הללו, ובוודאי שיש לעשות הכל כדי שלא יקרו עוד פעם, חס ושלום. עם זאת, צריך להתפלל כראוי, לערוך חשבון נפש ולהחליט לתקן מה שצריך גם בפנימיות, ולדעת שכל דבר קטן שיהודי עושה בתורה ויראת-שמים, משפיע מאוד. אראז יעזור ה' שמתוך הסיפור הזה תצמח הגאולה השלימה, שהרי כל שאר הפתרונות הם פלסטר בעלמא... ואילו הגאולה היא הצורך העיקרי של ישראל, אמן כן יהי רצון.

ואנחנו לך:

בדמיך:

חמש-עשרה שנים ימלאו בראש חודש כסלו ליום בו נרצחו על קידוש ה', הרב גבריאל ורעייתו הרבנית רבקה הולצברג הי"ד, שלוחי הרבי במומביי שבהודו, יחד עם הקדושים הרה"ח ר' לייבוש טייטלבוים והרה"ח ר' בן-ציון קרומן הי"ד • במרוצת השנים שחלפו מאז הטבח הנורא, התנוסס מחדש בית חב"ד במקום • השליח יבלחט"א הרב ישראל קוזלובסקי ומשפחתו כוננו מאפר את הפעילות הנושאת את שם הקדושים ומבהירה לכל מי שרק רוצה להיווכח בכך כי נצח ישראל לא ישקר • ציון דרך מדמם בתולדות מפעל השליחות, בימים שבהם עם ישראל מתמודד עם אחד האסונות הקשים ביותר בתולדותיו ובעוד כולם אחוזים בתפילה להצלחת המערכה לשלום העם והארץ

בנימין ליפקין

הם אומרים כן ירבה, אנו אומרים כן ירבה וכן יפרוץ. המבנה המשוקם בן שש הקומות של בית חב"ד במומביי

את הרוצחים ששרצו בו וגילו את ההרג וההרס. במהלך היומיים התמימים בהם השתוללו במקום, רצחו צמאי הדם את הרב גבריאלי (גבי) הולצברג ורעייתו, שלוחי הרבי במקום, יחד עם עוד ארבעה יהודים שהיו שם באותה העת, בהם שני משגיחי הכשרות, הרה"ח ר' לייבוש טייטלבוים (חתנו של כ"ק האדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א להבחל"ח), והרה"ח ר' בן-ציון קרומן (בשר מבשרה של קהילת חסידות באבוב המעטירה) הי"ד.

עם פרוץ מתקפת הטרור שהתה בבית סנדרה, העוזרת ההודית של בית חב"ד, יחד עם בנם של זוג השלוחים, מוישי, הפעוט בן השנתיים. מיד כשהבחינה סנדרה במתקפת הטרור הרצחנית שהחלה משתוללת על הבית, רצה אל המזווה החשוך וחשבה להסתתר בו עד יעבור זעם.

השעות נוקפות, המתח מואץ ולמרות העייפות נפשה הסוערת והמבוהלת לא הניחה לסנדרה לעצום עין ולו לרגע קט. ממקום מחבואה לא יכולה הייתה לדעת בבירור את הנעשה בבית אך שמעה היטב קולות נפץ, יריות שלעיתים נשמעו קרובות מתמיד, צעקות וקללות שהוטחו וגרמו לליבה לפעום במהירות כפולה.

מחשבתה הייתה נתונה כל העת לזוג השלוחים המסור והיקר להם זכתה לשמש עוזרת ולבנם הקטן, מוישי, אותו כה חיבבה.

ה קרה בדיוק בשבוע שבו נערך כמדי שנה כינוס השלוחים העולמי בניו יורק. סמיכות האירועים הייתה כל כך מצמררת עד כי את כל תולדותיו של עולם השליחות ניתן לחצות לשניים: עד מתקפת הדמים הנוראית על מרכז חב"ד במומביי, העיר הגדולה והחשובה שבהודו, ובעקבותיה. קודם לכן לא אירע כדבר הזה. מעולם לא היה גורם עוין כלשהו לנסות להניף את הכורת על בית חב"ד כלשהו בעולם כולו.

העולם כולו עצר את נשימתו לנוכח המראות שבקעו מ'בית נורמן' בלב מומביי ששיכן את בית חב"ד על שש קומותיו. בד בבד היו אלו השלוחים ברחבי תבל שהדיבור נעתק מפיהם ושעונם עצר מלכת. הם עקבו בדומייה הלומת רעם אחר הקולות והמוראות ששודרו בשידור חי על ידי כלי תקשורת מהעולם כולו.

בלילה שבין כ"ח לכ"ט בחשוון תשס"ט פרצה חבורת טרוריסטים צמאי דם לבית חב"ד במומביי שבהודו. הם לכדו את השלוחים ואת אורחיהם כבני ערובה ובמשך שתי יממות תמימות השתלטו על הבניין ומבואותיו. רק בשעות הצהריים המאוחרות של יום שישי, ראש חודש כסלו, השתלשלו ממסוקים כוחות קומנדו של צבא הודו, פשטו על הבית, חיסלו

היא לא הצליחה להבין מדוע החילוץ מבושש לבוא והעדיפה לא לחשוב על אופציה נוראית לפיה לא הספיקו השלוחים ובנם למצוא מקום מחסה כמות. במקום זאת עודדה עצמה בידיעה שהרב גבי הנו שוחט מומחה ומחזיק ברשותו סכין. היא הניחה שבמקרה הצורך ישלוף אותו מהמקום המתאים ויתמודד בגבורה מול הרוצחים האכזריים.

לחשוב טוב - יהיה טוב, לא חדלה לעודד עצמה באותן המילים שהייתה שומעת מפי השליחה ללא הפוגה. אך הפחד היה מצמית. מתוך כל התופת לחשה סנדרה תפילה במילותיה שלה, לאלוקי השמיים. אנא, עשה למען השלוחים היקרים, ייחלה. למען הילד הקט והטהור, בנך הוא. הלא כל יכול אתה, לחשה בהאמינה בכך בפשטות, עשה שיסתיים המחזה הרע והנורא הזה בניסים גלויים וללא נפגעים.

בסביבות השעה אחת עשרה בבוקר יום שישי הגיעה לאוזניה של סנדרה המסתתרת קריאת זעקה שונה בתכלית מהקריאות הקודמות והמרתיעות. היה זה קולו של מוישי הקטן שבקול כוכים צעק: "סנדרה, סנדרה".

כששמעה סנדרה את קולו הזך כשהוא נואש כל כך ומפוחד, לא חשבה לרגע על הסיכון אותו היא נוטלת ועל המחיר הכבד שהיא עלולה לגבות אם תצא מהמחבוא. דבר אחד עמד לנגד עיניה: תמונתו של מוישי הקטן כשהוא זקוק לעזרתה. מבלי היסוס ידעה שתעשה זאת.

מלבד הצורך בשניות כדי לעכל את האור בבית לאחר שעות של שהייה במזווה חשוך, עמדה סנדרה המומה אל מול ההרס הנורא שנגלה לעיניה בקומה הראשונה. המטבח, חדר האוכל, המדרגות. הכול היה מנוקב בקליעים והרוס בידיים אכזריות. כתמי דם השתוללו על הקירות והרצפה. מלבד תמונתו של הרבי שנותרה בנס ללא כל פגע, לא הייתה פינה אחת שנותרה שלמה לפליטה.

לא עמדו לרשותה יותר משניות אחדות לעכל את המחזה. הקול של מוישי הקורא אליה נשמע מכיוון הקומה השנייה. בזהירות, באומץ ובתעוזה בלתי רגילים, כשהיא חדורה בתחושת שליחות של הצלת נפשות, עלתה סנדרה במדרגות ונכנסה למשרדו של הרב גבי.

המחזה היה נורא. זוג השלוחים אותם כה העריצה, שכבו על הארץ, דוממים, מדממים, נטולי רוח חיים. מוישי הפעוט ישב ביניהם, מביט בנעשה ואינו מבין את הגעשה סביבו. מוישי ככה ללא הרף. בכיו לא פסק גם כשנטלה אותו המטפלת אותה אהב כל כך ועטפה אותו בבורעותיה. מוחו הקטן לא הבין את גודל הטרגדיה, אך הבין גם הבין שאירוע נורא התחולל במקום גם אם לא הצליח לקלוט את מלוא משמעותו האיומה.

סנדרה לא ידעה מי עדיין מסתובב בבית. באותה שעה טרם הצליחו אנשי יחידת הקומנדו להשתחל אל הבית ולהכריע בו את המחבלים. היא התעלמה מקריאות השבר של הפעוט שרק רצה להישאר לצד הוריו, ונמלטה עמו מהמקום במרצה. יודעת היטב שבמעשה הרואי זה היא מצילה את חייו.

מחוץ לבניין, גדודים של צלמי תקשורת הקיפו אותה מכל עבר. ביניהם היו גם אנשי הקונסוליה הישראלית שחשו למקום וציפו במתח לראות אם מיהו שרד את התופת הנוראית. הללו מיהרו להכניסה יחד עם הפעוט לתוך רכב ולהבהילם למקום מבטחים.

לאחר השבת הובלו הקדושים לקבורה בארץ הקודש. סנדרה הגיעה אף היא ארצה יחד עם מוישי שעבר להתגורר אצל סבו וסבתו, הורי אמו, שלוחי

נמשכו אליו כמו אל אור. הרב גבריאל הולצברג הי"ד בקריאת התורה בבית חב"ד

המחזה היה נורא. זוג השלוחים אותם כה העריצה, שכבו על הארץ, דוממים, מדממים, נטולי רוח חיים. מוישי הפעוט ישב ביניהם, מביט בנעשה ואינו מבין את הגעשה סביבו.

אוד מוצל. השבוע לפני 15 שנים, מוישי הולצברג נ"י בבית דודו-זקנו הגרי"ד גרוסמן, ימים אחדים לאחר נס הצלתו והלוויית הוריו הקדושים, תום שיחה עם בנימין ליפקין, עורך 'כי קרוב' (צילום: עזרא לנדאו)

יהדות מומביי – בין ישראל לעמים

הקהילה היהודית בהודו מונה כיום כשלושת אלפים נפש. מרביתם מתגוררים במומביי, שהיא אמנם לא עיר הבריה אך הינה העיר הגדולה והמאכלסת את מרכזי התעשייה והתעסוקה הגדולים.

לא פחות משבעה בתי כנסת פעילים כיום ברחבי מומביי. הגדול שבהם הוא בית הכנסת 'כנסת אליהו', ממנו גם יצא מסע הלוויית הקדושים לבית הולצברג היידי, בדרכו לארץ ישראל בואכה הר הזיתים, מקום מנוחתם. אחדים מבתי הכנסת פועלים בשבתות בלבד. מספר היהודים הולך ומתמעט, והקהילה מתמודדת עם נתונים קשים וכואבים של טמיעה והתבוללות.

בית חב"ד במומביי מנצח על פעילות מקבילה בעלת שתי זרועות עיקריות: האחת, בקרב הקהילה המקומית, לטיפוח המסורת והשמירה על הגחלת היהודית בדרך ישראל סבא. והאחרת, בקרב התיירים הפוקדים בהמוניהם את המדינה ואתריה. אלו ואלו רואים בבית חב"ד כתובת חמה וזמינה לכל עניין יהודי, באים בשערי המקום לילה כיום ונהנים ממנו וממפעיליו עצה ותושייה.

הרבי בעפולה, הרה"ח ר' שמעון רונזברג ורעייתו. כאן גדל והתחנך כשעדיו לתפארת, כאור מוצל מאש.

קומי צאי

שש שנים קודם לכן, בשנת תשס"ג, הגיעו לעיר מומביי הזוג הולצברג כדי לכהן נאמנה כשלוחי הרבי במדינה. הם התחילו מאפס ושאפו להגיע למקסימום האפשרי. כשהגיעו לעיר, אפילו דירה שכורה הראויה למגורים ואירוח לא הייתה בהישג ידם, ובמשך חודשים ארוכים התגוררו בבית מלון בעיר.

הרב גבי היה חסיד נאמן רב ושליו נאמן למשלחו. כששמע שמחפשים שליח לבית חב"ד במומביי, לא היסס ופנה מיד אל השליח הראשי באסיה, רבה של הקהילה היהודית בבנגקוק בירת תאילנד, הרב יוסף קנטור, לשאול אותו האם לדעתו הוא מתאים לתפקיד. הרב גבי

לפני שיצאו לדרכם צלחה, עלו בני הזוג קוזלובסקי להר הזיתים אל קבריהם של הרב גבי ורעייתו היי"ד, וביקשו מהם שיעתירו בעדם להצליח להפוך את המקום לאימפריה יהודית של "גאון יעקב"

לא בירר יתר על המידה, לא עירב חששות ופחדים מיותרים, אלא הלך למשימה מתוך דבקות במטרה, "לבלתי ידח ממנו נדח", שאף יהודי לא יישאר מאחור.

עם הגעתם למקום, לא היה כלל משנה לו אם יש דירה ראויה ברשותו אם לאו, בשבת הראשונה הוא כבר ידאג להביא אורחים יהודיים שיתקרבו לאביהם שבשמים באמצעות סעודת השבת. כך, כשהכל סביבו היה עדיין זר ומנוכר, הסתובב הרב גבי בהנחיית עוברי אורח, וקיבץ אורחים לסעודת השבת הראשונה.

יהודים המקומיים והמטיילים נשבו מיד בקסמם האישי של בני הזוג. לא ניתן היה לסרב להצעה חמה שלהם להצטרף לסעודת שבת חגיגית באווירה חמה. וכך, משבוע לשבוע, בית חב"ד מומביי היה לכתובת שכל יהודי, מקומי כתייר, הכיר. השבת בבית הולצברג הפכה לאירוע שאסור להחמיץ אותו. וזאת בזכות האווירה המיוחדת והמשפחתית, החום והאהבה שנשפכו במקום המנוכר והמרוחק כל כך, פיזית ונפשית, כמו גם הניגונים החסידיים והשיחות העמוקות עד לשעות הקטנות של הלילה. מבלי הבט על העמל שהיה מנת חלקם של זוג השלוחים בכל ימי השבוע, יום השבת הוקדש כל כולו לאורחים הרבים שהיו מציינים את בית חב"ד בהמוניהם. כל מטייל, הנראה רחוק כביכול ככל שיהיה, הצליח למצוא עצמו ולהתחבר לבוראו בדרך כזו או אחרת ביום הקדוש בשבוע.

שש שנים בלבד זכו להיות הרב גבי ורבקי שלוחי הרבי במקום, ובהן הספיקו להקים מהיסוד אימפריה רוחנית וייחודית, כולל הבניין המפואר ועתיר הפעילות שנוסד בהשקעה גדולה, ולהותיר מגע בלתי נשכח באלפי נשמות.

אך אם מישוהו חשב כי לאחר הטבח הנורא כל עמלם ילך לאבדון, לא כך במוסד המתנהל ברוחו הקדושה של הרבי ומורשתו הטהורה. אלו לא יתנו לטרור הרצחני לייאש ולהפיל אותו. החיפוש אחר זוג שלוחים

מונומנט שמשלב עבר, הווה ועתיד. הרב ישראל שיחי' קוזלובסקי, שליח הרבי במומביי, ליד האנדרטה המנציחה את הטבח הנורא

וכל בית ישראל יבכו. מודעות האבל בחוצות ירושלים על קדושי מומביי לקראת מסעות הלוויותיהם

ובעת הזאת, הדברים הללו מקבלים אקטואליות מוחשית ובוהקת, בעוד עם ישראל כולו מבכה את האסון הנורא והבלתי נתפס שהתרחש בארץ הקודש בבוקר יום שמחת תורה

שיינסו לנעליים הגדולות של הקדושים לבית הולצברג וימלאו את החלל הגדול שנפער - התנהל במלוא העוז.

הַתְּנַעְרֵי מַעֲפָר קוּמֵי

ארבע שנים לאחר האירוע הנורא שנחרט לעד בלב כל יהודי, הציב הרב אליעזר אשכנזי, משלוחי הרבי בתאילנד, לזוג הצעיר הרב ישראל והרבנית קולובסקי, לנסוע לשליחות למומביי, על מנת להמשיך את מפעל החיים שהחלו לבנות בני הזוג הולצברג.

הרב קולובסקי מתאר כמה הדבר היה מופרך בתחילה בעיניו. הוא מספר כי בעודו תלמיד בשיבה, עוד בטרם ארע האסון הנורא, הגיע עם כמה מחבריו לסייע בחודש החגים לרב אשכנזי בשליחותו בבנגוק. בדיוק באותה עת פנה הרב הולצברג אל הרב אשכנזי, וביקשו שישלח לו כמה מהבחורים הנמצאים אצלו שסייעו לו בשליחות לזמן מה. כששמע על כך הרב קולובסקי, דחה את הרעיון באומרו: "רק לא הודו". הוא לא יכול היה לשער לעצמו לאן תוביל אותו ההשגחה העליונה שנים בודדות לאחר מכן.

לעומת רתיעתו הטבעית מהשליחות בהודו, מספר הרב קולובסקי, הרי כששמעה רעייתו הרבנית - עוד בטרם נישואיהם - על הטבח הנורא במומביי, חלף במוחה הרהור שלו רק היה הדבר ניתן לה, רוצה הייתה להמשיך בעצמה את השליחות של זוג השלוחים היקרים.

לאחר שהציע הרב אשכנזי לזוג קולובסקי את הצעת השליחות, שיתפו בני הזוג את אביה של הרבנית, הרב מאיר דוד ברגמן שליט"א, וזה הגיב ללא היסוס: "לדעתי, קחו את ההצעה מיידית", כשהוא מנמק את קביעתו הנחרצת והחד משמעית בכך שלדעתו זוהי זכות גדולה והזדמנות פז להמשיך את מפעלם של בני הזוג הקדושים.

מכאן החלו העניינים להתגלגל במהירות הבזק. כבר למחרת דיבר הרב אשכנזי עם הרב משה קוטלרסקי, האחראי מטעם המרכז לענייני חינוך על מערך השלוחים בעולם כולו, ועשרה ימים בלבד מאוחר יותר כבר נסעו הזוג קולובסקי להכיר את מקום השליחות. הם התרשמו מהפוטנציאל הגדול, חזרו לארץ לצורך התארגנות ושבו

חזרה למקום מגוריהם ושליחותם החדש מספר חודשים מאוחר יותר, כשהם מסתערים על המקום המאתגר רוחנית וגשמית כדי להפריח ולשקם אותו מחדש.

לפני שיצאו לדרכם צלחה, עלו בני הזוג להר הזיתים אל קבריהם של הרב גבי ורעייתו הי"ד, וביקשו מהם שיעתירו בעדם להצליח להפוך את המקום לאימפריה יהודית של "גאון יעקב".

מתוך ההפכה

ידועה הקביעה התורנית: "כל ההתחלות קשות" (מכילתא). בוודאות שאיננה מוטלת בספק ניתן לומר כי ההתחלות של משפחות השלוחים קשות פי כמה וכמה מהרגיל. ההבדלים בין המקום, התרבות, השפה והסגנון שחונכו עליהם לבין קבלת הפנים המצפה להם במקומם החדש - זועקים לשמים, כשבתווך יש כל כך הרבה פרטים סטנים וחשובים שעליהם ללמוד כדי לדעת להשתלב כראוי, להתחבר ולהצליח לפעול למען שליחותם.

אבל לשלוחים, כמו ללוחמים בחזית, המחשבה להרים ידיים ולסגת אינה קיימת. הם מגיעים למקום, לכל מקום, חדורי מרץ ומוטיבציה לתקן עולם במלכות שדי, ויהיה מה שיהיה - הם יעשו זאת. הם נעזרים בשלוחים הפועלים במקומות בעלי תרבויות דומות, מקבלים עצות וכללים מבעלי ניסיון, כולל תמיכה ועידוד מבני המשפחה הדורשים בכל העת בשלומם. וביחס למשפחת קולובסקי - לנגד עיניהם עומדת המטרה: לקיים את שאיפתו הטהורה של הרבי זי"ע, ולהמשיך את הדרך המיוחדת שסללו הקדושים לבתי הולצברג.

הרב קולובסקי מספר כי ברגעי משבר וקושי הם נזכרים ומקבלים השראה מהזוג הולצברג שהגיעו למקום עוד לפני שהיה בו בית חב"ד מוכן. אף אחד לא חיכה להם או קיבל את פניהם בשדה התעופה. הם התחילו מאפס, ובכל זאת בתוך פרק זמן לא רב הספיקו להיות אהודים על כולם, משפיעים, מחזקים ומעניקים ליהודים כה רבים. כך הם מתמלאים בכוחות מחודשים להמשיך בשליחות, ומזכירים לעצמם שוב ושוב שכאז כן עתה, ואף "יתיר מבחיהויה" - כדברי הוזהר הקדוש המצוטטים בספר התניא, אשר שגורים היו בפי הרבי - הרבי לא חדל להרעיף על שלוחיו שפע וברכה, ובכוחותיו הקדושים יצליחו גם הם.

הרב קולובסקי ורעייתו נמצאים בקשר תמידי עם הוריהם של בני הזוג הולצברג השמחים כל כך שדרכם הנפלאה של ילדיהם ממשיכה ומתפתחת. גם חברי הקהילה היהודים אומרים להם שוב ושוב כי הם ממלאים את החלל הגדול, ומזכירים להם את גודל האחריות המוטלת על כתפיהם.

ואכן, הרב קולובסקי מדגיש כי בכל רגע הוא ורעייתו בטוחים ומרגישים שבני הזוג הולצברג היקרים, שמסרו נפשם על השליחות במומביי פשוטו כמשמעו, נמצאים ונוכחים עמם, ומעניקים להם את הכוח להתמודד עם השליחות המאתגרת ועל כל מה שהיא טומנת בחובה.

יְמִין וּשְׂמָאל תִּפְרָצֵי

במהלך הטבח הנורא, נחרב לחלוטין בניין בית חב"ד עליו כה השקיעו ועמלו הזוג הולצברג. מיד כשהגיעו הרב קולובסקי ורעייתו לעיר, בער בהם הרצון לשקם ולשפץ מחדש את המקום כדי שיוכל לשמש שוב בתפקידו כבית חב"ד מפואר, וכבניין שיעמוד בגאון ויהווה סמל לניצחון העם היהודי למרות הכל ובגלל הכל. אך לאחר האסון הדבר

שירת סבריא ושירת הנשמות

טעימה מענגת מתוך הספר
"לחיות עם הנביאים"
ביאורי חסידות לפרקי הנ"ך
העומד לראות אור בע"ה לקראת יריד החסידות י"ט כסלו תשפ"ד

יהושע פרק י

אָז יְדַבֵּר יְהוֹשֻׁעַ לְה' בַּיּוֹם תַּת ה' אֶת הָאָמְרִי לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר לְעֵינַי יִשְׂרָאֵל, שְׁמֹשׁ בְּגִבְעוֹן דּוֹם וַיֵּרָח בְּעַמְקֵי אֵילוֹן. וַיֵּדֶם הַשְּׁמֹשׁ וַיֵּרָח עֲמֹד עַד יָקָם גּוֹי אִיבִיו, הֲלֹא הִיא כְּתוּבָה עַל סֵפֶר הַיֵּשֶׁר, וַיַּעֲמֹד הַשְּׁמֹשׁ בְּחֻצֵי הַשָּׁמַיִם, וְלֹא אָץ לָבוֹא בַּיּוֹם תָּמִים. וְלֹא הָיָה בַּיּוֹם הַהוּא לְפָנָיו וְאַחֲרָיו, לְשֹׁמֵעַ ה' בְּקוֹל אִישׁ, כִּי ה' נִלְחָם לְיִשְׂרָאֵל (יב"ד)

עצירת השמש והירח?

ב) אף-על-פי שנס כזה לא אירע קודם לכן, בכל-זאת גם משה רבנו עשה ניסים גדולים ועצומים, שהרעישו את העולם, ולמה הנס של יהושע דווקא זכה להד חזק כלי-כך, עד שהספר עצמו מעיד ש"לא היה כיום הזה לפניו ואחריו, לשמוע ה' בקול איש"?

ג) מה פשר הניסוח "אז ידבר יהושע לה"?

באשר לעצם הנס, יש מהמפרשים המסבירים שהמילים "הלוא היא כתובה על ספר הישר" באו ללמד שכל המאורע היה קיום נבואת יעקב אבינו לנכדו אפרים בן יוסף, כשבירך אותו (לפני מותו, כמסופר בסוף חומש בראשית) "וזרעו יהיה מלא הגוים" (האבות נקראים ישירים ו'ספר הישר' הוא כינוי לספר בראשית). כוונת הברכה הנבואית הייתה, שיום יבוא ואחד מצאצאי אפרים יתפרסם בכל הגוים. כי עד אז, גם בימי משה רבנו, רק מי שנכחו במקום הנס יכלו לראות את הניסים, ואילו האחרים יכלו רק לשמוע את מה שקרה או להרגיש את התוצאות. אבל כאן כל העמים יכלו לראות ממקומות מושבותיהם את נס עצירת השמש והירח. וכך, יהושע, שהיה משבט אפרים, פרסם את חביבות ישראל בעיני ה' בקרב כל גויי הארץ.

שירת יהושע

להבנת עומק הסיפור הזה, שכל מטרת הנס הייתה לפרסמו לכל גויי הארץ, כדאי להקדים עוד נקודה:

המרדש (ילקוט שמעוני יהושע, רמז כ) מציין שפתיחת הפסוק במילה "אז" דומה לפתיחת שירת משה - "אז ישיר משה". הפסוק בא ללמדנו שתפילה זו הייתה בעצם שירה, והיא אחת מתשע השירות שאמרו הנביאים (שירת משה, שירת מרים, שירת יהושע, שירת דבורה וכו') עד השיר העשירי, שייאמר לעתיד לבוא על-ידי משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

לאור זה, מתעוררות עוד שאלות:

א) מה הקשר בין השירה הזאת לסיפור המלחמה, והלוא זו לא הייתה המלחמה הראשונה ולא האחרונה, וגם לא הניצחון הניסי ביותר (כנס כיבוש יריחו ועוד).

ב) למה נזקק יהושע לשירה כדי שתפילתו תתקבל, ולא הסתפק בתפילה רגילה?

ג) למה אמר יהושע לשמש 'דום', שפירושו 'שתוק' (מלשון דממה, שתיקה) ולא 'עמוד' או 'עצור', ביטוי שלכאורה מתאים יותר לבקשתו?

ב פרק זה מסופר על מלחמת יהושע בחמשת מלכי האמורי. תיאור הקרב נראה לכאורה טקטי יותר ממהותי. מלכי האמורי רצו להבהיר לתושבי האזור שלא כדאי לחרות ברית עם יהושע. הם פתחו במלחמה נגד הגבעונים, שנכנעו ליהושע קודם לכן. הגבעונים ביקשו עזרה מיהושע, ויהושע נענה לבקשת העזרה שלהם, עלה מן הגלגל בפתאומיות, ויצא להילחם במלכי האמורי. הוא ניצח אותם בניסים ונפלאות - ברד של אבנים גדולות שנפלו מן השמים הרג רבים מצבא האמורי, והנותרים נסו. בני ישראל רדפו אחריהם והיכו את מלכי האמורי, והניצחון היה מוחלט. עד כאן הסיפור מובן וכמעט רגיל במהלך הכללי של הכיבוש הניסי של הארץ. אלא שכאן מתחוללת עוד עלילה, שלימים תהפוך לאחד האירועים ההיסטוריים המשמעותיים ביותר בחיי יהושע.

באמצע המרדף, בעוד האמורים בורחים מפני בני ישראל, נוטה השמש לשקוע, ויהושע יודע שעם רדת הלילה הקרב ייפסק, והוא אינו רוצה לאבד את המומנטום. על כן הוא נושא תפילה ומבקש נס שכמוהו לא היה עד כה: "אז ידבר יהושע לה' ביום תת ה' את האמרי לפני בני ישראל, ויאמר לעיני ישראל: שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון. וידם השמש וירח עמד, עד יקם גוי איביו, הלא היא כתובה על ספר הישר, ויעמד השמש בחצי השמים ולא אץ לבוא ביום תמים".

יהושע פונה אל ה' ומבקש כי יעצור את מסלול מערכת השמש - "שמש בגבעון דום! וירח בעמק אילון". בקשתו מתקבלת, השמש מפסיקה את מהלכה, ואורה מוסיף להאיר את העולם עד שצבא יהושע משלים את ניצחונו המוחלט. רק אז חוזר גלגל הזמן להתנועע, והיום והלילה, השמש והירח חוזרים למסלולם, ו"ישב יהושע וכל ישראל עמו אל המַחֲנֶה הַגִּלְגָּל".

הנס הזה פלאי אפילו במושגי סיפורי התנ"ך, עד שהפסוק מעיד "ולא היה ביום ההוא לפניו ואחריו לשמוע ה' בקול איש, כי ה' נלחם לישראל".

לשם מה הנס?

המפרשים מעלים כמה שאלות, הן על תוכן הדברים הן על ניסוח הפסוקים (ראה אברבנאל, כלי יקר ועוד):

א) ידוע שהקב"ה, שברא את הטבע, אינו שש להפר את סדריו. כלל הוא שה' לא יחולל נס שאין בו צורך (דרשות הר"ן ח). ולכאורה ה' כבר חולל במלחמה זו ניסים בהמטרת ברד של אבנים גדולות, שהרגו רבים מהאויב והלמו אותו. הסכנה חלפה והניצחון היה ברור. אם כן, מה מטרת הנס של

דושיה עם השמש

הילקוט שמעוני (יהושע רמז כב) מפענח פסוקים אלה ומספר על דיאלוג שהתפתח בין יהושע לבין השמש בעת תפילתו (אודות הבא להלן – ראה לקוטי שיחות ח"ח ע' 119):
 כשביקש יהושע מהשמש לעצור ואמר לה 'דום', בעצם ביקש ממנה להפסיק לקלס ולשיר את שירתה לה'. ידוע הביאור בפסוק 'וצבא השמיים לך משתחוים', שהשמש מקלסת ושרה לה'. וכמו-כן כתוב "ממזרח שמש עד מבוא מהולל שם ה'", כי השכינה במערב, והשמש הולכת ממזרח למערב, להשתחוות אל ה'. וכן הוא אומר בתהילים "השמיים מספרים כבוד אל... והוא (השמש) כחתן יוצא מחופתו, ישיש כגיבור לרוץ אורח". היינו, שהשמש משבחת, מפארת, מרוממת ומקלסת לה' על-ידי מרוצתה ממזרח למערב, ועימה כל צבא השמיים (ראה בבא בתרא כה, א. סנהדרין צא, ב. תניא ספמ"ב בהגהה).

באותו יום, אפוא, ביקש יהושע מהשמש להפסיק לומר את שירתה, לשתוק, ולכן אמר לה 'דום' ולא 'עמוד' או 'עצור' וכדומה. כי מאחר שמרוצת השמש היא תוצאה של השירה שלה לה', ביקש יהושע מהשמש שתפסיק את שירתה, וממילא תעצור את הליכתה במסלולה.
 על הבקשה הזאת ענתה השמש ליהושע: "ומי יגיד השירה במקומי"? ענה לה יהושע: "אני אשר במקומך!". אמרה לו השמש: "והלוא אני גדול ממך!" (היינו, שירתי גדולה משלך ואין שירתך יכולה להחליף את שירתי). כתשובה לזה הראה יהושע לשמש את התורה, ורק אז "ויידום השמש".
 אם הסיפור עד עתה היה מופלא, הרי מדברי המדרש מתקבל סיפור מסתורי עוד יותר.

שני סוגי שירה

רבנו הזקן מסביר את כל הסיפור על-פי חסידות, בביאור חדש ומאיר עיניים על מה שהתרחש ביום הזה בגבעון, ולאור ההסבר הזה יתורצו כל השאלות (בכל הבא להלן – ראה לקוטי תורה ברכה צח, א.).

יש שני סוגי שירה – שירת הבריאה ושירת הנשמות.
 שירת הבריאה היא המתוארת בפרק שירה, ובה כל נברא ונברא שר לה' את שירתו, מהעשב הקטן, דרך הנמלה ועד לכוכבים וצבא השמיים, וכולם מהללים ו"מספרים כבוד אל". איך הם שרים? על-ידי התנהגותם. ואדרבה, התנהגותם היא תוצאה וביטוי בלבד של שירתם. היינו, שכדי לשיר לה' הם מתנהגים על-פי טבעם. במילים אחרות, כל נברא ונברא שר בעצם שירה מיוחדת לה', והבריאה כולה היא סימפונייה של שירות ותשבחות אין סוף לבורא העולם. בתוך כל הברואים ששרים לה' כלולים גם המלאכים, שהם חלק מהנבראים. אמנם הם ברואים ורוחניים יותר, ולכן נקראים 'חיות הקודש', היינו שהם

רוחניים לגבי החיות הגשמיות, אבל בכל-זאת הם ברואים, ושירתם היא חלק משירת הבריאה.

לעומתם, שירת הנשמות היא שירה שאי-אפשר לשמוע אותה, כי הנשמה אינה בגדר נברא, אלא "חלק א-לוה ממעל ממש" (תניא פ"ב). לכן גם שירתה לא 'נבראה' ואינה יכולה להישמע בבריאה. לכן הנביאים התנבאו על שירות המלאכים ("קדוש קדוש קדוש", "ברוך כבוד ה' ממקומו"), אבל מעולם לא יכלו להתנבא על שירת הנשמות. מאחר שהנשמה אינה חלק מהברואים, אין שירתה יכולה להתגלות בבריאה. במילים אחרות, שירת הנשמות היא מעל לטבע, ואינה נשמעת בטבע העולם מפאת מדרגתה הנעלית.

אם כן, מה טיבה של שירת הנשמות? שירה זו באה לבטא את העל-טבעי. כשם שכל הבריאה היא שירה המבטאת את דרגת האלוקות שבה הקב"ה בורא את העולם ומנהיגו, כך שירת הנשמות שרה ומבטאת את הדרגות האין-סופיות שבאלוקות, שמעל לטבע ולבריאה.

הנהגת יהושע והנהגת משה

על בסיס זה מסביר רבנו הזקן את הדושיה שבין יהושע לשמש. ובהקדמה:

ליהושע הייתה שליחות מיוחדת בהנהגת עם ישראל, שונה מהשליחות של המנהיג שקדם לו, משה רבינו. בעוד משה רבינו הנהיג את עם ישראל במציאות ניסית ועל-טבעית, על-ידי מים הנובעים בדרך נס מבארה של מרים, אכילת לחם מן השמיים וקבלת הגנה מהמדבר על-ידי ענני הכבוד, הנהגת יהושע הייתה בכיוון הפוך: ללמד את עם ישראל להתיישב בארץ ולחיות חיים ארציים וטבעיים, על-פי התורה והאמונה, מתוך הכרה שהעולם הטבעי אינו מנותק ממקורו האלוקי.

בעוד משה רבינו הנהיג את העם על-פי תפיסת שם הוי"ה, מלשון "המהווה את העולם", היינו שהוא יתברך נעלה מגדרי הבריאה, ומשה הראה לעם ישראל שהעולם והחיים יכולים להיות ניסיים ושמייים לגמרי, ואין מקום לפחד ממגבלות העולם, מפרעה מלך מצרים ושאר איומי העולם למיניהם – יהושע הנהיג את עם ישראל על-פי תפיסת "הוי"ה הוא האלוקים". היינו, שגם שם אלוקים, המסמל את טבע העולם ('א-להים' בגימטרייה 'הטבע'), אינו אלא גילוי של שם הוי"ה בלבוש טבעי.

במילים אחרות, משה רבינו לימד את עם ישראל שיש עולם מחוץ למצרים ושאפשר לצאת לחירות, ואילו יהושע לימד את העם שכדי להשתחרר מהעולם המאיים של פרעה ועבדות מצרים, לא חייבים להישאר במדבר, ואפשר להיות בני חורין גם בחיים רגילים, על-ידי התיישבות בארץ, בניית ערים, עבודת האדמה וכו'. גם אין לפחד מגרסאות חדשות של כל מיני פרעונים למיניהם, שתמיד ינסו לקום, לאיים ולהעביד אותנו בתפיסה שאם רוצים לחיות במדינה מתוקנת ולא במדבר שומם, אי-אפשר לחיות בלעדיותם, בלי הסדר והמגבלות של גדרי הטבע, של מלכים חזקים השולטים בחלשים ומעבידים אותם. יהושע ביקש ללמד שעל אף הצורך בחיים רגילים וטבעיים שבני ישראל יצטרכו לנהל עם כניסתם לארץ, אל להם לחשוב שהקב"ה נשאר במדבר חס ושלום, מחוץ לתחום הציוויליזציה. שלא יחששו שמעתה

המשך מעמוד 8

לא היה פשוט כל כך ונכרך בהררים של בירוקרטיה, ובמדינה כהודו היו הדברים סבוכים שבעתים. אך השלוחים לא אמרו נואש. במשך שנתיים תמימות רדפו אחר אישורים שונים, דאגו לאבטחה מסודרת ובעיקר לסכומי עתק שיושקעו בשיפוץ ובמיגון המקום. ואכן, לאחר שנתיים, בטקס מיוחד ומרגש, נחנך הבניין המחודש ובית חב"ד מומביי שוב חזר להיות מרכז יהודי מפואר, פעיל ונגיש ליהודים המקומיים ולתיירים.

אם במבט ראשון נראה כי המקום בו התרחש פיגוע אכזרי עלול להרתיע מלרצות להתגורר ולפעול בו, הרב קולובסקי מסביר שאין להם כל חשש מפני אירוע דומה, "לא תקום פעמיים צרה". בשגרה, הוא מספר, אין במקום אנטישמיות, וכשהולכים ברחובות העיר אין חשש מפני הצקות. עם זאת, כמובן, כיהודי עליו לעשות כל שביכולתו על מנת להגן על עצמו גשמית ורוחנית, ואכן בבית חב"ד תוגברה השמירה והושקעו כספים רבים במיגון הבניין וכל הדרכים המוליכות אליו.

עוד הוא אומר, כי אחד הדברים המשמעותיים שעזרו לו להתגבר על הפחד הטבעי הטמון בחזרה למקום אסון, היה התבוננות מעמיקה במכתב החיזוק ששיגר כ"ק אדמור"ר ז"ע לתושבי כפר חב"ד לאחר פיגוע הטרור שהתרחש בבית הספר למלאכה בכפר, בשנת תשס"ז. הוא מסביר, שכשלוחים הם אמונים על מילותיו של הרבי הכותב במכתבו את המילים המעודדות: "בהמשך הבניין תנוחמו". המסר מאיגרת הקודש הוא שבכל מקרה שכזה אל לנו חלילה להתכנס בתוך עצמנו ולסגת, אלא להפך – להוסיף ולהרבות באור.

ישיש עליך

הרב קולובסקי מספר כי כאשר הגיע למקום לראשונה, היו עדיין כתמי דם על הקירות. חיש מהר חדרה בו ההכרה כי מלבד הצורך בשיפוץ וחיידוש המקום, עליו להשתמש במבנה כסמל לניצחון האור על החושך, ולספר את סיפור התקומה היהודית לתיירים הרבים שיבואו למקום.

ואכן, כשחלף עשור שנים מאז אירע האסון, חנכו הזוג קולובסקי אנדרטה גדולה לזכרון הזוג הולצברג הי"ד על גג בניין בית חב"ד. האנדרטה, המושכת אליה קהל רב, מזכירה את ממדיו הנוראים של האסון, ובד בבד ממחישה את הנצחת הפעילות היהודית שנעשתה ונעשית בין כותלי המקום עליו היא מתנוססת: בית חב"ד מפואר בן שש קומות המוכיח יותר מכל את יתרון האור הבא מן החושך.

"למרות הכל ובגלל הכל, איננו עוצרים", אומר הרב קולובסקי. "איננו נותנים לשום פיגוע טרור, רצחני, אכזרי ונורא ככל שיהיה לייאש אותנו ולגרומ לנו לסגת ממשמתנו, ובסוף – האור של הקדושה ניצח", כזה הוא המסר הבלקע מפיו. ובעת הזאת, הדברים הללו מקבלים אקטואליות מוחשית ובוהקת, בעוד עם ישראל כולו מבכה את האסון הנורא והבלתי נתפס שהתרחש בארץ הקודש בבוקר יום שמחת תורה.

אמרו מעתה: השליחות המפכה בעוז בימים אלו במומביי שבהודו מוכיחה נמרצות משמעות חדשה ומפעימה למושג הנודע "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים". לאמור: הזרעים שזרעו השלוחים לבית הולצברג במקום, הממשיכים לפרוח, לבלב ולהצמיח עוד אילנות פאר, מוכיחים כי אף הם בחיים. ■

יהיה עליהם להיות נתונים לחוקים הטבעיים המוכרים מצרים, ושהם לבדם יהיו אחראיים לעתידם ולמחיינם, להצמיח את התבואה ולפרנס את המשפחה. אלא אותו הקב"ה שהנהיג אותם במדבר באופן ניסי ועל-טבעי, הוא המוחיה ומנהיג גם את כל העולם הטבעי.

זו הייתה עיקר שליחותו של יהושע. להנהיג עם חדרור אמונה ולהראות לכל גויי הארץ שאין הטבע מציאות נפרדת חלילה מה'. כי הקב"ה הוא המנהיג האמיתי של העולם הטבעי, אף שהוא מתלבש ומסתתר בבריאה ואינו גלוי לעין. זוהי תפיסת "הוי"ה הוא האלוקים"; תפיסה שעל-פיה העל-טבעי והטבע הם רק ביטוי שונה של אותו מקור; שירה שונה של אותו ניגון. כי גם שירת הבריאה וגם שירת הנשמות מבטאות את שירתו של הקב"ה, כל אחת בסגנונה.

חיבור העל-טבעי עם הטבע

ובזה יובן סוד השיח שבין יהושע לשמש:

יהושע ביקש מהשמש שתפסיק את שירתה, שירת הבריאה, כדי לגלות לעולם שמאחורי שירת הבריאה עומדת שירת הנשמות. ואף שאין היא נשמעת בעולם, השפעתה חזקה לא פחות ואפילו יותר. כי מאחורי שם אלוקים עומד שם הוי"ה, ואף שאין הוא יכול להיות מורגש בטבע, השפעתו חזקה לא פחות ואפילו יותר.

נבהלה השמש ושאלה: "ומי ישיר במקומי?". כלומר, אם אפסיק לשיר את שירת הבריאה, הבריאה תיחלש או תיעלם, כי זו מהות כל הבריאה, שירה לה! ענה יהושע: "אני אשיר במקומך". כלומר, אני אשיר את שירת הנשמות, שירת שם הוי"ה, ואראה לעולם ששתייהן אותה שירה. שוב שאלה השמש: "והלא אני גדול ממך!" כלומר, שירתך לעולם לא תוכל להחליף את שירתי, כי בעולם הטבעי נשמעת שירת הנבראים בלבד, ולא שירת הנשמות! וכאן הראה לה יהושע את התורה, המסמלת את ביטול הנתק שבין הקב"ה לעולם. כי משעה שהקב"ה נתן את התורה, הוא חדר בעולם בצורה מוחשית. מאז ניתנה האפשרות לכולם לחיות על-פי תפיסת "הוי"ה הוא האלוקים". שהוא יתברך והעולם הם מציאות אחת, ואין העולם מציאות נפרדת ממנו חס ושלום. בני ישראל הם שלוחי ה' לגלות את המציאות הזאת בעולם, על-ידי התורה. יהושע רצה שעל-ידי הדממת השמש תאיר שירת הנשמות. שעל-ידי הדממת שם אלוקים יאיר שם הוי"ה. ולא זו בלבד שהדבר לא יפחית את השפע האלוקי לעולם (מה שהשמש חששה שיקרה), אלא אדרבה, תהיה לעולם השפעה גבוהה יותר ממה שהיה קודם לכן.

על-פי זה יובן הצורך בנס הזה. כי אכן, לעניין המערכה נגד מלכי האמוריי כבר היו ניסים ונפלאות, ובעצם עם ישראל כבר ניצח בקרב. אבל יהושע ביקש לנצח במלחמה הכוללת – להראות לעם ישראל, למלכי האמוריי ולכל גויי הארץ, שכל עולם הבריאה בטל אל עולם הנשמות, שהטבע בטל אל הלמעלה מן הטבע. הוא רצה שהאמת האלוקית האין-סופית תתגלה בעולם – "וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר"; שהעולם כולו אינו אלא דבר ה' המלוכב בתוך הטבע.

זה פירושו של 'אז' (אור התורה שמות ח"ב ע' תקג): ד' מסמל את העולם הטבעי, שנברא בשבעת ימי הבניין, ואילו הא' מסמלת את 'אלופו של עולם', את מה שמופלא ונעלה מהעולם; את העל-טבעי. החיבור של הא' והז' יחד מסמל שאלופו של עולם מאוחד עם העולם; שהעל-טבעי חודר ומתאחד עם הטבע. לכן יהושע פתח בשירה בתיבת 'אז', ולא הסתפק בתפילה רגילה. כי זו הייתה כל מטרתו. ■

דברים היוצאים מן הלב

הרב שבתי סלנטיצקי

סוד הנישואין

כיצד מסבירים לכהן החפץ לשאת גיורת שהנישואין אינם נכונים בעבור שניהם? < מהו ההבדל הדרמטי שבין גישת התורה לחיי הנישואין לבין הגישה הרווחת בעולם? > והאם תכונות מנוגדות בין בני הזוג הן מתכון לבעיות או פוטנציאל גדול? >> לרגל שבת פרשת חיי שרה, בה קוראים על נישואי יצחק ורבקה

מצוקתו הייתה גדולה והצעתי שנלך יחד לרבנים ונברר את העניין. מהר מאוד התברר שאין כל "פרצה" שתאפשר להם להתחתן זה עם זה והוא היה שבור ומדוכא. הצעתי לו לכתוב מכתב לרבי זי"ע, והוא שמח על הרעיון וביקש שאעזור לו לנסחו. התיישבנו וכתבנו מכתב ארוך ומפורט עם כל השתלשלות הדברים, ושיגרנו אותו אל הרבי. כעבור זמן מה הגיע מכתב התשובה. קראנו יחד את המכתב וראיתי שהבחור מתרגש מאוד. דמעות עמדו בעיניו, הוא קם ממקומו, חיבק אותי ואמר: הבנתי היטב, אני עוזב את זה!

תשובת הרבי העניקה לו הבנה חדשה מה הם נישואין, והציעה לו פרספקטיבה אחרת על מצבו. אך לפני שאספר על תשובת הרבי אליו, נקדים ונציג את המבט של היהדות על נישואין, מבט שיכול לשנות את חיי הנישואין, וזאת בקשר למסופר בפרשתנו על נישואי יצחק ורבקה - החתונה היהודית הראשונה בהיסטוריה.

"מן השמיים"

כשאברהם אבינו הורה לאליעזר נאמן ביתו לחפש אישה ליצחק בנו, הוא משביענו: "ואשביעך בה' אלוקי השמיים ואלוקי הארץ, אשר לא תיקח אישה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבן", אלא עליך ללכת לחרן ושם לחפש את הזיווג.

האבן עזרא מסביר שאברהם פירט בשבועתו ואמר "אלוקי השמיים ואלוקי הארץ" משום ש"בת פלוני לפלוני בארץ - מן השמיים". ומסיים האבן עזרא - "והוא סוד".

מסביר רבנו בחיי את כוונתו: בגמרא סוטה אומר רב יהודה בשמו של רב: "ארבעים יום קודם יצירת הוולד יוצאת בת קול ואומרת בת פלוני לפלוני". השידוכים לא נקבעים בעת שמחפשים

היה זה לפני שנים רבות, בעיצומן של הקפות שמחת תורה בבית חב"ד באנטוורפן, כשהאווירה הייתה מרוממת ושמחה במיוחד. הקהל שר ורקד בעוז, לפני הכל קרנו וצהלו משמחת התורה. לפתע נכנס בחור מגודל שיער ומעוטר בכיפה קטנה ונעמד בצד. מיותר לציין שכעבור רגע או שניים הוא כבר מצא את עצמו בתוך מעגל הריקודים... בשלב כלשהו נעמדנו בצד ושוחחנו מעט, בנסותי לעמוד על קנקנו. מהשיחה אתו התברר שהוא גדל בבית שהיה רחוק משמירת מצוות, למד בבית ספר לא דתי, ואין לו ולו מושג קלוש על יהדותו. הוא גם סיפר שבעיסוקו הוא עורך דין ועושה חיל בתחום.

קבענו בינינו חברותא, ולאחר החג התחלנו ללמוד יחד. מיד עם תחילת לימודנו התרשמתי שמדובר בבחור חריף מחשבה והתקדמנו יחד. הכל התנהל למישרין ונראה היה שהוא נהנה מאוד מהלימוד בצוותא, עד שבאחד הימים תוך כדי דיבור הזכרתי לתומי שעל פי ההלכה - אסור לכהן להתחתן עם גיורת...

לשמע הדברים הוא נאלם דום ופניו החווירו כסיד. לאחר רגע ארוך של שקט הוא סיפר כך: לפני תקופה הוזמנתי לטפל בתיק משפטי מסוים בארצות הברית, שם הוצע לי שידוך עם נערה יהודיה מקומית. נפגשנו וכבר השתכנעתי שהיא עתידה משמים להיות רעייתי, אך היא טענה שיש פער גדול בינינו בכל הנוגע לשמירת מצוות. "אני שומרת מצוות - אמרה לי - ואילו אתה אינך יודע כמעט דבר על יהדות. אם אתה מוכן ללמוד על דרישות ההלכה היהודית ותחליט שמתאים לך לחיות באורח חיים דתי, נוכל להקים יחד את ביתנו".

זו בעצם הסיבה לשמה הגעתי לבית חב"ד - שיתף אותי החברותא - המוטיבציה שלי ללמוד ולהתקדם בשמירת מצוות הוא רצוני להתחתן איתה, רק ש... אני כהן והיא גיורת!

שידוך, כבר מצווה, או בלידה, אלא קודם יצירת הוולד! על כן אמר אברהם לאליעזר, חפש את השידוך שנקבע בשמיים וצריך לצאת אל הפועל בארץ.

הגמרא הזו אמנם ידועה ומוכרת, אך דומה שיש כאן עומק נוסף אליו מכוון האבן עזרא בכותבו: "והוא סוד", וכפי שנבאר.

הגעת פעם לניחום אבלים באנטוורפן, בבית משפחה עשירה ורחוקה מיהדות. ישבו שם כמה זוגות צעירים של חברים ובני משפחה ודיברו ביניהם. אט אט השיח בינינו הפך יותר ויותר פתוח והם התחילו להעלות בפניי שאלות על חיי משפחה ומסגרת הנישואין וכן הלאה, וביקשו לשמוע ממני על מבט של התורה על חיי הנישואין.

אמרתי להם כך: בתפיסה הרווחת בעולם הגדול אנשים מתחננים בשביל אינטרסים שונים ומשונים, ואילו השקפת התורה שונה בתכלית. התורה רואה את הנישואין כדבר הטבוע בשרש האדם, בעצם נפשו, ולא ככלי להשיג אינטרס כלשהו או לענות על צורך כלשהו.

כך למשל, כשהקב"ה ברא את בעלי החיים הוא ברא אותם באופן שכל "נפש חיה למינה" – זכר לחרוד ונקבה לחרוד. לעומת זאת כשברא את האדם נאמר: "זכר ונקבה ברא אותם"; "זכר ונקבה בראם ויברך אותם ויקרא את שמם אדם ביום הבראם". הם נולדו על מנת להפוך ישות אחת ומאוחדת.

בוהר ובכתבי האר"י מבואר שבאדם הראשון היו כלולות כל הנשמות כולם, הן של האנשים והן של הנשים (שהרי הוא היה מאוחד עם חוה אשתו). יוצא אם כן שכל הזוגות שהיו והיו לאורך הדורות, עוד קודם נישואיהם כבר היו קשורים זה לזה, קודם להפרדתם של אדם וחוה, ומשום כך נאמר: "על כן יעזוב איש... והיו לבשר אחד". אם כן, מדוע אנו מתחננים? מפני שבעצם אנו כבר היינו ישות אחת, וה' הפריד בינינו – בין שני חלקיה של נשמה אחת – כדי שנושבו ונתאחד.

יוצא אם כן שנישואין אינם חיבור של שתי ישויות נפרדות שמה שמחבר ביניהם זה רצון ואינטרס כזה או אחר, אלא זהו חיבור בין שתי נשמות המשלימות זו את זו ומאוחדות מקדמת דנא במהותן. ועתה נשוב לסיפור בו פתחנו:

כך כתב הרבי לאותו בחור שהיה כהן וחפץ להתחתן עם הגיורת שהכיר: הרי כתוב שארבעים יום קודם יצירת הוולד מכריזים "בת פלוני לפלוני", ומשמע האיש והאישה חד הם. ואם כן, אם היא הזיווג שלך, אם היא חלק מנשמתך – ה' היה עושה אחת מהשתיים: או שהיא תיוולד יהודייה או שאתה לא תיוולד כהן! אך כיוון שאתה כהן והיא גיורת, דבר שלא מאפשר לכם על פי תורה להתחתן, הרי זה סימן שאין זה הזיווג שלך.

תשובת הרבי פתחה לו שערי הבנה ופקחה את עיניו. הדמעות שהוריד וההחלטה לעשות את הצעד הנכון, הביאו לכך שהוא התחתן כעבור זמן עם זיווגו האמיתי והקים משפחה לתפארת.

כשיש "שוב", יש "רצוא"

מדוע באמת הקב"ה הפריד בין אדם לחווה, והבדיל בכך בין שני חלקי הנשמה של האיש והאישה בכל הדורות?

ההסבר הוא, כי קשר אמיתי ופנימי קיים דווקא בין חלקי נשמה אחת שהופרדו. דווקא כשיש גם אפשרות של אי הסכמה. שכן זו דרכו של עולם: כיון שיש שקיעה, אנו נהנים לראות את ההתחדשות שבזריחה. כשיש ימי סער, אנו נהנים מימי השלווה. וכשיש פירוד, יש גם מקום לקרבה. ובלשון הקבלה: כשיש "שוב", יש גם "רצוא". אמנם, אחרי הכל, אפשר שישאל השואל – "ואז מה?" מדוע הנקודה הזו של היות האיש והאישה דבר אחד בעצם היא כה חשובה? אך האמת היא שהתשובה פשוטה וברורה:

כשאדם סובל ממיגרנות או מחום, הוא מבין שעליו למצוא דרך לפתור את הבעיה. זו איננה בעיה חיצונית – של מישוהו אחר – אלא בעיה שלו. כך גם כשמתגלע קושי מסוים בחיי הנישואין, אם האדם מבין שהקשר ביניהם הוא קשר נשמתי, הוא איננו ממחר לגלגל אחריות אל הצד השני, כיוון שלאמיתו של דבר אין כאן שני צדדים, אלא הצד השני הוא חלק ממנו.

כשזו החשיבה של האדם, הוא מבין שעליו להתאמץ ולמצוא דרך ליישב את הקושי שנוצר בין שני חלקי נשמתו... ומלבד זאת, גם

כאשר יש ביניהם אהבה אחווה שלום ורעות, אם הם מכירים בכך שהקשר איננו מבוסס רק על דמיון בתכונות אופיים וכגון דא, אלא הוא עמוק הרבה יותר ומתחיל בקשר העצמי שבין נשמותיהם, כפועל יוצא מכך הקשר שלהם נעשה פנימי יותר ואיתן יותר.

ראשית כל, "חתן כלה"

בשבע ברכות מברכים "אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה רינה דיצה וחדווה אהבה ואחווה שלום ורעות". תחילה אנו אומרים "אשר ברא... חתן וכלה", ורק אחר כך מוסיפים: "גילה רינה... אהבה ואחווה". ללמדך שהחתן והכלה קשורים זה לזה עוד לפני כל המשך הדברים הבאים אחריהם המתארים את חייהם המשותפים.

אנשים טועים לחשוב שאיש ואישה הם שתי ישויות, בעלי חינוך אחר, טבע אחר ואישיות אחרת, ומה שמחבר ביניהם אלו דברים חיצוניים. כפועל יוצא, עלולות להתעורר בעיות שונות כשהדברים החיצוניים מאבדים את ערכם ואז ממילא הקשר מתחיל לדעוך. על כן באה התורה הקדושה ואומרת: לא! הקב"ה ברא את האדם והאישה יחד. הם במהותם אחד, עד שהגמרא אומרת אשר "כל אדם שאין לו אישה אינו אדם", ולראיה מביאה את הפסוק: "זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם", היינו ששניהם יחד נקראו אדם.

זהו שכתוב האבן עזרא שהאישה בארץ היא מן השמיים "והוא סוד". אברהם מורה לאליעזר, שכשהוא הולך לחפש אישה לבנו, יחפש את האישה הקשורה אליו למעלה. זו שהיא באמת הזיווג של בנו, ולא רק כזו שתמצא חן בעיניו.

ברור שישנה חשיבות מסוימת לפרטים החיצוניים, וכדברי חז"ל בזה, אבל יחד עם זה צריך לדעת שהקשר בין האיש והאישה הוא יותר עמוק. הנישואין הם הערך העליון, וההרגשות באות כדי ליצור ולחזק את הנישואין.

זה מה שאומר האבן עזרא "סוד". הסוד היינו לרדת לשרוש הנישואין, להכרזה "ארבעים יום קודם יצירת הוולד", לאותו קשר נשמתי.

שלמות אמיתית

שידוכם של יצחק ורבקה מלמד נקודה חשובה נוספת אודות חיי הנישואין:

יש הנרתעים מהבדלים בין בני הזוג ורואים בהם דבר שבהכרח יביא לחיכוך ולהחלשת הקשר שבין בני הזוג, אך האמת שונה בתכלית. כשאליעזר ביקש לבחון האם רבקה היא הנערה בעבור יצחק, הוא בחן אותה בטוב ליבה וביקש ממנה: "הגמאיני נא מעט מים מכדך". יצחק, כידוע, היה במידת הגבורה וכמו שכתוב: "ופחד יצחק – מידת היראה והגבורה. ודווקא מסיבה זו, רבקה, שהצטיינה במידה הגדול – בחסד ובטוב לב – היא 'הראויה לו'".

כיוצא בכך אנו מוצאים גם אצל הוריו של יצחק – אברהם ושרה. אברהם כידוע הצטיין במידת החסד, וכמו שכתוב "חסד לאברהם". הוא הקים אשל בבאר שבע, אירח אורחים לרוב ודאג לכל מחסורם. אצל שרה לעומת זאת הייתה מידת הגבורה הדומיננטית יותר, וכמו שאמרו חז"ל שעינה של שרה "הייתה צרה באורחים".

מלמדנו הדבר – אומר החתם-סופר – שדווקא תכונות מנוגדות הן שיכולות להביא לשלמות. מי שניחן בחסד לחוד או בגבורה לחוד, איננו שלם. לעיתים ההנהגה צריכה להיות של חסד ו"ימין מקרבת", אך לעיתים דרושה גבורה ו"שמאל דוחה", או מזיגה נכונה של שתייהן.

בדומה לכך מסביר אדמו"ר הזקן את דברי הקב"ה: "אעשה לו עזר כנגדו" – הרי לכאורה האישה יכולה להיות אחת מהשתיים, או "עזר" לבעל או "כנגדו", ומה משמע "עזר כנגדו"?

אלא, כשכל אחד מבני הזוג משלים את החסר לשכנגדו ונותן לו מיכולתו ותכונותיו, על ידי זה הוא נתרם בעצמו ומוצא את שלימותו. אם כן הפירוש של "עזר כנגדו" הוא שה"עזר" והשלימות שלך נמצאים דווקא בחלק של ה"כנגדו". דווקא במה שנמצא לך בצד השני כפגום, הוא שיביא לך את ה"עזר" הכי גדול אם תפעל בדרך נעימות התורה להשלימו.

יהי רצון שבמהרה נזכה ש"ישמע בהרי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה", בכיאת משיח צדקנו בקרוב בימינו ממש.

והוא רחום וכפר עון כנגד קליפת עון, ולא ישחית כנגד משחית, והרבה להשיב אפו כנגד אף, ולא יעיר כל חמתו כנגד חימה, וזהו שבפסוק והוא רחום וכפר עון יש י"ג תיבות כנגד י"ג מדות הרחמים, שמשיכים י"ג מדות הרחמים כדי להציל מד' קליפות אלו.

והנה ענין סדר נזיקין הוא ענין דין ומשפט שיש בין אדם לחבירו, והנה בדין ומשפט שבין אדם לחבירו צריך שלשה דינים, וכמ"ש במשנה סנהדרין פרק א, דיני ממונות בשלשה, ויש גם כן איזה דינים שצריכים כ"ג וע"א, אך שלשה הוא אפילו בדיני ממונות לבד. ולכאורה אינו מובן, שהרי באיסור והיתר יחיד יכול להורות, אפי' בהלכות גדה שהוא איסור כרת וכן איסור חמץ, שחמץ בפסח הוא איסור כרת ובמשהו, מכל מקום יכול אפילו יחיד להורות, ואילו בדיני ממונות דוקא שלשה. אך הענין הוא דהנה שלשה יש להם כח הרבה יותר מאחד, וכמבואר בענין ברכת הזימון, בשלשה אומר נברך, שאחד, מי שיהיה - אפילו משה רבינו, אינו יכול לברך, שענין נברך היינו להמשיך בחינת בריכה עליונה, מקור כל הברכות, וכדי להמשיך בחינת בריכה עליונה ממקורה, זהו דוקא בשלשה, שלשלשה דוקא יש להם כח להמשיך את הבריכה, מה שאין כן אחד אינו יכול לומר נברך, רק ברוך, שהוא המשכה מצומצמת, ואם כן כיון שיש לשלשה זה הכח למה צריך לדיני ממונות שלשה דוקא.

אך הענין הוא, דהנה דיני ממונות היינו מה שיש בין אדם לחבירו, שהוא ענין עת אשר ישלוט האדם באדם לרע לו, דהיינו שמקבל אדם בליעל מאדם דקדושה, ולזה צריך שלשה דוקא, כי לאחד ולשנים אין להם זה הכח להציל את העשוק מיד עושקו - דהיינו להציל אדם דקדושה מאדם בליעל, כי את זה לעומת זה עשה האלקים, כי לעומת ימין יש שמאל, על כן כדי שיכול לעשות דין ומשפט, זהו על ידי שלשה דוקא, כי שלשה ממשיכים מבחינת כי לא אדם הוא, שלמעלה מבחינת אדם, דרגא כוז שאין שם לעומת זה כלל, וכמו שאמרו בזהר לית שמאלא בהאי עתיקא, ועל כן על ידי זה יכולים להציל את העשוק מיד עושקו מאדם בליעל.

והנה כתיב הושיעה ימינך וענני, שכשצריך להתגבר על השמאל צריך להמשיך בחינת ישועה בימין, כי לעומת ימין יש שמאל, ולכן צריך להמשיך ישועה בימין מבחינה שלמעלה מב' הבחינות, כדי לאכלאל שמאלא בימינא, שענין זה אין בכח הימין עצמו להתגבר על השמאל רק שנמשך ישועה מלמעלה בימין כדי להתגבר על בחי' שמאל. ובנפש האדם הוא ענין מה שכתוב כי יעמוד לימין אבינו להושיענו כו'.

וזהו ענין ישועות הוא סדר נזיקין, שכדי להציל את העשוק מיד עושקו ולעשות דין בין אדם לחבירו זהו על ידי הישועות שנמשך מלמעלה שהוא על ידי שלשה שיש להם כח זה להמשיך את בחי' הישועות הנ"ל. (על פי תורת שמואל תרמ"א ע' שכד-שכו. ע' תקנט-תקסא)

אבות ההתנגדות לקדושה

ארבעה אבות נזיקין (ב. טז.)

למה בקדושה יש ג' אבות, ובלעומת זה ד' אבות נזיקין?

כי הנה ארבעה אבות נזיקין הם בחינות חכמה בינה תפארת ומלכות דקליפה, והם כנגד ולעומת זה של ד' אותיות של שם הוי"ו - חכמה, בינה, תפארת ומלכות (דאצילות) דקדושה - הנמשכות על ידי המצוות. אך עיקרם של האבות נזיקין הוא רק אחד, והוא "מבעה", בהיות שגם בקליפה צריך להיות משהו בכדי שיוכל להיות ענין הבחירה, ולכן יש בהם אחד, כי מה יכול להיות פחות מאחד.

כי השרש והמקור לכללות הענין ד"נזיקין" הוא חטא עץ הדעת, שקשור עם ענין של אכילה דוקא (ולא נגיעה), שהרי חטא עה"ד היה באכילה.

ומה שנקראים אבות הוא מפני שהם לעומת זה דקדושה.

(על פי ספר התולדות מהר"ש ע' 82, תורת מנחם תשכ"ד ח"ג ע' 299, ספר הערכים חב"ד ח"א ע' לג)

לימוד סדר נזיקין - לביטול נזקי הגלות

הגמרא (לקמן קב, א) אומרת, ש"כולה נזיקין חדא מסכתא היא", ומבאר הרמב"ם (בהקדמתו לפירוש המשניות), שמסכת נזיקין מתחלקת "לשלשה חלקים, והתחיל בכבא קמא.. ואחר כך בבא מציעא.. ואחר כך בבא בתרא".

והנה הענין של נזיקין ברוחניות בכלל מורה על זמן הגלות, בו שולטים המזיקין מה"לעומת זה", המפריעים לבני ישראל לעבוד את ה'. "מסכת נזיקין" היינו הלכות נזיקין כפי שהם בתורה, והלימוד בזה הוא מבטל את המזיקין ובמילא בטלה גלות ובאה הגאולה.

ויש לומר שזהו הטעם הפנימי לכך שנזיקין מחולק לג' בבות, להיותם כנגד ג' הגאולות, כמובן מהזוהר (ח"ג קצח, א), ושייך גם לג' בתי מקדשות. ולכן כולה נזיקין חדא מסכתא היא, כי שלושת בתי המקדשות אינם ג' בתים נפרדים, אלא הכל אותו בית שהקב"ה יחזיר לנו במהרה, כמדובר כמה פעמים. ומדוייק גם בלשון רש"י עה"פ אלה פקודי המשכן משכן העדות - רמו למקדש שנתמשכן בשני חורבניו, כלומר שהחורבן אינו שהמקדש בטל חלילה, אלא הוא רק באופן של "משכון", שנשאר בשלמותו אלא שהוא ברשות המלוה.

(על פי לקו"ש חכ"ו ע' 150. התוועדות תשנ"ב ח"ב ע' 275)

ג' בבות - ג' דרגות בעבודת ה'

הסדר של נזיקין היינו ג' בבי (וכפירוש רש"י בברכות כ, ב). ושם בבא קמא בבא מציעא בבא בתרא, מורה דשייכי אהדדי, ובפרט למאן דאמר (לקמן קב, א) כולא נזיקין חדא מסכתא הוא.

ויש לבאר הענין בעבודת האדם:

בבא קמא, שמדברת בעניני נזיקין ודין החובל, מורה על תחלת העבודה, שצריך להזהר מענינים חמורים.

אחר כך בבא מציעא, שהתחלתה בדיני מציאה, מורה שמתחיל למצוא בחינת מ"ה שנותנים לו, ושאבד על ידי שהיה שוטה, כדאיתא בדרושי חסידות בבאיור מארז"ל "איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו", ש"מה" שנותנים לו קאי על בחינת מ"ה שבנפש, והיינו על ידי הרוח שטות, כמאמר רז"ל שאין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות. והתחלת מציאת בחינת מ"ה בא אחרי שיכול לאחוז על כל פנים ב"כרכשתא דטלית" (בגדרין שבשני ראשין החוטין שבשפת הטלית) כמבואר בגמרא ריש בבא מציעא. הטלית מורה על כללות קיום המצוות, וכאשר יש לו שייכות לקיום המצוות, לפחות באופן שיכול לאחוז בכרכשתא, אזי מתחיל למצוא מ"ה שבנפש.

ובהמשך לזה באים במסכת בבא מציעא דיני שומרים, כי אז לאחר שאבד וחזר ומצא בחינת מ"ה, כבר נעשה שומר, שלא יחזור ויאבדה, ובוהו יש ד' אופנים, שומר חנם וכו' עד שואל, שהם ד' דרגות בעבודת ה'.

ועד שבא ל"בבא בתרא", שהתחלתה ב"השותפין", שמורה שנעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, על ידי שדן דין אמת לאמיתו (שבת י, א), ואומר ויכולו (שבת קיט, ב), ששותפות זו מתבטאת בכך שפעולתו של הקב"ה במעשה בראשית היא מאין ליש, ועבודת האדם הוא הביטול מיש לאין, ואז שנמצא במעמד ומצב דשותף להקב"ה במעשה בראשית על ידי זה שעושה מיש אין, לא יזיק לו דבר מעניני העולם (שליטת הענין דנזיקין לגמרי), או שיכול הוא להנצל מהיזק אם יעשה מחיצה בחצר השותפין, ובוהו יש כמה אופנים, של גזית כפיסין וכו'.

(על פי רשימות חוברת לא)

סדר נזיקין - הצלת אדם דקדושה מיד אדם בליעל

אמרו רז"ל (שבת לא, א): ישועות זה סדר נזיקין, והענין הוא, דהנה ארבע אבות נזיקין, זהו ענין עון ומשחית אף וחימה, ועליהם נאמר

ד' אבות נזיקין לנפש

השור והבור והמבעה וההבער (א, ב)

השור לשון הבטה, כמו שאורנו ולא עתה, והוא לשון הסתכלות (בדברים שאינם ראויים להסתכל), וזה הראיה מזיק לבני אדם. והבור לשון שדה בור שאינה חרושה וזרועה, והוא שאינו לומד תורה אלא הולך בטל ופנוי מתורה ומצוות ומחשבות קדושות. המבעה הוא שן, ר"ל האכילה גסה. וההבער זה הכעס, שהוא הרתחת האש. (על פי צוואת הריב"ש קכא. אור תורה סימן תס ובהגהות שם)

אין - מזל לישראל

אדם ראית ליה מזלא כתיב כי ינה, בהמה דלית לה

מזלא כתיב כי ינוף (א, ב)

ידועה השאלה ממה שאמרו רז"ל בסוף מסכת שבת "אין מזל לישראל".

ורבנו הזקן (לקוטי תורה ר"פ האזינו) מתרץ, ש"מזלא" קאי על שרש הנשמה למעלה, כידוע שירידת הנשמה למטה להתלבש בגוף היא הארה מהנשמה בלבד, אבל עיקר הנשמה ומקורה נשאר למעלה, ונקראת "מזל" מלשון "נוזל", שהוא המקור להיות נוזל ממנו ההשפעה ורוח חיים.

וזה שאמרו "אין מזל לישראל" - קאי על מזלות השרים וכוכבים אשר חלק לכל העמים, שישראל הם למעלה ממזלות אלו, אבל גם לישראל יש מזל, ואדרבה, המזל דישראל הוא נעלה יותר באין-ערוך משאר המזלות, כי המזל שלהם הוא מבחינת "אין" (על דרך מה שכתוב "והחכמה מאין תמצא"), אין שאינו מושג (ולכן יש בהם ענין המסירת נפש שלמעלה מהשכל).

(על פי תורת מנחם תשנ"ב ח"ב ע' 303)

המשכת מקיפים על ידי הבקשות בתפלה

רב אמר מבעה זה אדם, דכתיב אמר שומר אתא בקר וגם לילה אם תבעין בעיני, ושמואל אמר מבעה זה השן, דכתיב איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו. אתגלין מטמורדי (א, ב)

ובפנימיות הענינים, ב' הפירושים במבעה, מישך שייכי אהרדי, והענין הוא, דהנה בפסוק "אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי" תרגם אונקלוס "בצלותי ובבעותי". שהתפלה נמשלה לחרב, והבקשה לקשת. וצריך להבין השייכות ביניהם.

והענין הוא, שהחרב הוא שהורג בו לשונאו כשעומד מקרוב דוקא ולא מרחוק, אבל הקשת הוא להרוג בו לשונאו העומד מרחוק מאד כידוע.

והנה שעת צלותא שעת קרבא כדאיתא בתיקוני זהר, ובמלחמה שבשעת התפילה יש ג"כ ב' מיני כלי זיין אלו - חרב וקשת, חרב קאי על פסוקי דזמרה, שהוא בחי' רוממות אל בגרונו, ועל ידי זה וחרב פיפיות בידם, והוא ענין שאמרו רז"ל לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ תפלה, וסידור שבחיו הוא מה שמספר ההילול מכל הנבראים איך שהללו את ה' מן השמים כו', ועל ידי זה נעשה חרב פיפיות להכרית את החוחים והקוצים הסובבים את השושנה העליונה כו', וזהו ענין פסוקי דזמרה מלשון זמיר עריצים.

וקשת הוא הבקשות דשמונה עשרה, דהנה בקשה אינו שייך אלא כשחטר לו, ומבקש שימולא החסרון. אמנם ידוע דהבקשות דשמונה עשרה אינו רק שמבקש על צרכי גופו מה שחסר לו בגשמיות, אלא מבקשים על זה שחסר לו ברוחניות, והיינו מה שאינו מאיר לו גילוי אלקות בנפשו ובעולם, וזהו ג"כ הגורם את החסרון בגשמיות. דאם היה מאיר גילוי אלקות, ממילא היה טוב גם בגשמיות.

וזהו ענין משיכת הקשת על היתר, דהיינו שמתבונן ברוממות אלקות איך שאין ערוך אליו כלל, ואיך שהוא רחוק מאלקותו ית' בתכלית, ועל ידי זה יתמרמר מאד, ומבקש מעומקא דליבא שיומשך גילוי הארת אלקות בנפשו.

והנה מעלת הקשת הוא שפועל פעולתו גם מרחוק, וכן פעולת

הקשת שכל מה שימשוך הקשת על היתר ביותר הרבה, תזרוק החץ למרחוק יותר, וכן הוא בתפילה שמונה עשרה, שהוא בחינת הקשת כל מה שיתמרמר יותר מריחוקו מאלקות, מגיע החץ למרחוק יותר, והיינו להרוג ולהעביר גם את הרע שבדקות מאד, שלכאורה אינו מרגיש אותו כלל, ונדמה לו שאינו נפרד על ידי זה, אבל כשמתבונן בגדולת אין סוף בק"ש ובקשות דשמו"ע שיומשך גילוי אלקות בנפשו, אז מרגיש גם דקות הרע המונע ומעכב גילוי אור האלקי בנפשו.

ולכן לאחר שמונה עשרה אומרים וידוי אשמנו, שלכאורה הי' צריך להתחיל התפילה בזה, אלא שקודם התפילה דרך איש ישר בעיניו, כי מאחר שאינו עובר רצונו ית' בפועל ממש לעשות רע ח"ו, וכל שכן כשעושה איזה מצוה ולומד תורה מעט, נדמה לו כי מקורב הוא לגמרי ואיננו רחוק כלל, אמנם על ידי ההילול ושבח ותפילה שמבקש קרבת אלקות מתגלה איך שנמצא בו עדיין סיגים ופסולת הוא בחי' הרע שבדקות, המונע ומעכב קרבת אלקות, ולכן תוהא ומתחרט עליו מאד ומבקש סלח לנו כו'.

ועל ידי הביטול וההשתחוואות בשמונה עשרה, נעשה בחי' דומם בקול דממה דקה, ונמשך מבחינת מקיף למקיף, ועי"ז יכול להיות הכנעות החיצונים, גם העומדים מרחוק, וזהו על ידי החצים דקאי על אותיות שבתפלה, ודוקא אותיות להיותם בבחינת דומם, לכן יכולים להמשיך גילוי מבחינה הגבוה יותר, ועל כן נקראים "חצי קשת" להרוג החיצונים גם מרחוק, כידוע בענין הוידוי.

וזהו אם תבעיין בעיני שהוא ענין הבקשה, שהוא בחינת הקשת כנ"ל, אך הוא לשון גילוי ג"כ, ופירוש מבעה לשון מפעיל, שעושה הגילוי וממשיך אותו מן העולם, על ידי אותיות התפילה, והמשכת גילוי זה תלויה באדם, ועל כן נקרא האדם מבעה שעושה הגילוי, והיינו ע"י בחינת ביטול הרצון בכריעה והשתחויה בשמונה עשרה ובאותיות שנקרא דומם.

(על פי סידור עם ד"א ח' לח, ב-לט, ב. ספר המאמרים תרל"ב ח"א ע' נו-נו. תרנ"ט ע' קצ. טז.)

ביטול של "הודאה"

שדרו של אדם לאחר שבע שנים נעשה נחש,

והני מילי דלא ברע במודים (א, ב)

כי ענין ההודאה הוא כמו מודים חכמים לרבי מאיר, דאף על פי שעל פי השגתם צריך להיות הדין כמו שהם אומרים, מכל מקום הם מבטלים דעתם ומודים שהאמת היא כמו שהוא אומר. היינו שהודאה היא למעלה מההשגה.

וכמו אדם המודה לגדול ממנו הרבה שאין לו ערך עמו בחכמה, שהודאה זו למעלה מן ההשגה, כך גם בעצמותו יתברך שלמעלה מההשגה אלא רק בהודאה מרחוק לבד, שמודים בהודאה שלמעלה מן ההשגה שהוא ית' מובדל ומרומם לבדו כו'. ונמצא שההודאה היא במהותו ועצמותו אין סוף שלפני הצמצום, וזהו בשמונה עשרה שהוא בחינת ביטול עצמי בהודאה.

ועל ידי הכריעה בהודאה גשמיית בכפיפה שבראש וח"י חוליות, כאדם שמודה לחבירו שאתו האמת, שמרכין ראשו או ככורע ומשתחוה לפני המלך כו', על ידי זה זוכים לראיה מקרוב בגילוי מהותו ועצמותו לעתיד לבוא בתחיית המתים.

וזהו שאמרו בזהר דמאן שלא כרע במודים לא יקום בתחיית המתים, והיינו דמכיוון שאין לו בחינת הודאה בגשם גופו, לא יוכל לקבל האור וחיות האלוקי, ולכן לא יקום בתחיית המתים. אבל מאן דכרע במודים הנה על ידי זה יהיה העצם הקטן שבשדרה כלי מוכן לקבל האור והחיות האלוקי הזה.

והנה הנחש הקדמוני קיבל חיותו מרגלי האשה, כמאמר דחויא קטיר לרגלוי כו', וזהו שרבי חנינא בן דוסא היה נחש כרוך על עקבו בתפלתו ולא הפסיק וגם לא זו רגלו, כעומד בביטול גדול לפני המלך עד שלא הרגיש בנחש הכרוך על עקבו והמיתו, והיינו משום שהיה מעץ החיים לכן דחה והשפיל לנחש הקדמוני בעוצם הביטול בשמונה עשרה בעמידה ברגליו.

וזהו שרמזו במי שאינו כורע במודים לאחר ז' שנים שדרתו נעשה נחש, דז' שנים הם ז' מדות דקליפה, שמפני שלא נעשה כלי בכריעת שדרתו בבחינת הודאה שבבחינת עץ החיים שאין שם אחיזה ושרש לחיצונים, על כן שדרתו דוקא נעשה נחש דקליפה.

(על פי שערי אורה לאדמו"ר האמצעי כ, ב-כא, א)

שימו לב!
המבחנים יתקיימו בליל כ"ד טבת
יום ההילולא של בעל התניא
הרישום עד ר"ח כסלו

תוכנית שנתית בחסידות תשפ"ד

תלמידי ישיבות ואברכי כוללים מוזמנים להצטרף לאחת מתוכניות הלימוד
במשנתו של בעל התניא, להעמקה והכרה בדרך העולה בית אל

במסלולי הלימוד

א תניא - נ"ג פרקי ליקוטי אמרים

המבחנים בתוכנית: א-ז - כ"ד טבת
יח-לד - סוף אדר ב | לה-נג - תחילת אב

א

ב מאמרים יסודיים מבעל התניא

המבחנים בתוכנית: חוברת א - כ"ד טבת
חוברת ב - סוף אדר ב | חוברת ג - תחילת אב

ב

ג חזרה על התניא

לתלמידים שנבחנו בהצלחה על כל ליקוטי אמרים
המבחן יתקיים בכ"ד טבת | מלגה בסך 500 ש"ח תוענק לנבחנים בהצלחה

ג

רישום

במשרדי 'לב לדעת', טלפון:

072-221-9050 שלוחה 5 בין השעות 13:00-15:30

בעמדות

'נדרים פלוס'

אצל

הנציגים בישיבות

את ספרי הלימוד ניתן לרכוש ברשת ספרי אור החיים / מלגות בסך 350 ש"ח על כל מבחן לנבחנים בהצלחה
הרשמה חובה / דמי רישום ורכישת ספרי הלימוד - 50 ש"ח

שו"ת עם רבני 'לב לדעת': 072-2219050

שלוחה 2, בימים א-ה, בין השעות 13:30-15:30, 21:30-23:00

לפרטים ויצירת קשר: 072-2219050

מענה אנושי בשלוחה 5, בימים א-ה, בין השעות 13:00-15:30

מייל: lladaat@gmail.com

ניתן להאזין לשיעורי סיכום
על ליקוטי אמרים מאת
הרב אפרים דמיחובסקי שליט"א

03-6109099

שמעו
ותחי
נפשכם